Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 41 (10938) | 1979 чылдың февраль 17, суббота | 1925 чылда үндезилеттингеН | Өртээ 2 коп.

СЭКП Төп Комитединде болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде

СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели «Көдээ ажыл-агыйны электрижидерии улам ыңай хөгжүдер талазы-биле хемчеглер дугайында» доктаалды хүлээп алган.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге техниктиг деңшилгени дүргедериниң болгаш көдээниң чурттакчы чонунуң культура-амыдырал байдалдарыны ижижидериниң эң чугула чепсек-херексели болур көдээ ажыл-агыйны электрижидерии, улам ыңай хөгжүдерии улуг ужур-дузалыг деп санаваш, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга, Энергетика болгаш электрификация министерствозунга, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агыйны бүдүрүлге-техниктиг хандырар талазы-биле Күрүне комитединге, ССРЭ-ниң Мелиорация болгаш суг ажыл-агый министерствозунга болгаш эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге 1979—1985 чылдарда мал болгаш чер ажылынга бүдүрүлге чорудулгаларын комплекстиг механизастаарынга база автоматчыдарынга, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге, а ол ышкаш көдээниң чурттакчы чонунуң культура-амыдырал хандырылгазынга электроэнергияны улам ыңай нептередирии СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрдер Чөвүлели дааскан. Ону чедип алыры-биле:

— 1985 чылда көдээ ажыл-агыйга электроэнергия хереглелиниң хемчээлин 170—190 миллиард киловатт-шак чедирер;

— 1981—1985 чылдарда көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге күш-ажылдың электри чепсегленишкинин 1,6—1,8 катап база көдээниң чаңгыс чурттакчызынга коммунал-амыдырал хереглелинге электроэнергия хереглелин 1,8—2 катап улгаттырар;

— ийи-чаңгыс бүдүрүлге чорудулгаларын болгаш операцияларын автоматчыдарыңдан цехтерии болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелерии долузу-биле автоматчыдарынче чоргузуп шилчилгени боттандырыр чорудар.

ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электрификация министерствозунга, ССРЭ-ниң Мелиорация болгаш суг ажыл-агый министерствозунга болгаш эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге 1981—1985 чылдарда улуг болгаш бичe вольтылыг электри дамчыдылгазының шугумнарын, трансформаторлар подстанцияларын тудар база ажыглалга киирер талазы-биле. ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электрификация министерствозубуң бүдүрүлгелериге септелге-бүдүрүлге баазаларын болгаш септелге-ажыглал пунктуларын тудар болгаш ажыглалга киирер база ол министерствонуң бүдүрүлгелериниң балансында турар электри дамчыдылгазының агаар шугумнарын чаартып тургузар талазы-биле опаалдаларны доктаадып тургускан.

1981 чылдан эгелээн колхозтарга болгаш колхозтар аразының бүдүрүлгелерине (организацияларына) күрүне энергосистемазына кожар 0,4 киловольт күжениишкинин электридамчыдылга шугумнарын бүдүрүлге бажыңнарына, культура-амыдырал албан черлерине болгаш колхозчуларның чурталга бажыңнарына киирериге чедир, а ол ышкаш 35—10—6/0,4 киловольт күжениишкинин трансформатор подстанцияларын тударын «Көдээ ажыл-агый адырының талазы-биле үндүрүп турар күрүненің капитал салыышкынарының күсели-биле боттандырып чорударын доктаатткан. Айыттынган шугумнарны болгаш подстанцияларны тудары доозулган соонда оларны доктааткан чурум өзугаар ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электрификация министерствозунуң системазының организацияларының балансынынга дамчыдып бээр.

ССРЭ-ниң Энергетика үлетпүрүнүң министерствозунга болгаш Энергетика болгаш электрификация министерствозунга 1978—1979 чылдарда көдээ ажыл-агыйны электри-биле хандырарынга болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин электрификастаарынга электротехниктиг дериг-херекселдерни, аппаратураларны болгаш кабель кылыгларын бүдүрер талазы-биле онаалданы доктаадып турускан.

ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электрификация министерствозунга, ССРЭ-ниң Электротехниктиг үлетпүрүнүң министерствозунга, ССРЭ-ниң Аар индустрия бүдүрүлгелериниң тудуунун министерствозунга болгаш ССРЭ-ниң Үлетпүр тудуунун министерствозунга 1979—1985 чылдарда көдээ ажыл-агыйга электри дериг-херекселдерни, аппаратураларны болгаш кабель кылыгларын бүдүрер талазы-биле чаа бүдүрүлгелерни эдилер болгаш ажылдап турар бүдүрүлгелерни калбартыр талазы-биле онаалданы доктаадып турускан.

Электротехниктиг үлетпүрүнүң министерствозунга, ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электрификация министерствозунга, Харылзаа чепсек-херекселдерниң үлетпүрүнүң министерствозунга, Химия үлетпүрүнүң министерствозунга болгаш ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга 1979—1986 чылдарда көдээ ажыл-

(Эгези. Төнчүзү 3-кү арыда).

ПАРТИЯ ЧОНГА ШЫНЧЫ БАРААН БООП ТУРАР

В. В. Щербицкий-биле соңгукчуларның ужуражыышкынны

Киев-Ленин соңгулда округунуң соңгукчуларынын ол округтан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутадынга кандидат—СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, Украинаның Компартиязының ТК-зының бирги секретары Владимир Васильевич Щербицкий-биле ужуражыышкыны февраль 15-те Киевке болган.

Депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи—В. И. Ленин аттыг «Арсенал» заводтуң партком секретары А. Г. Пилипенко—В. В. Щербицкийниң амыдыралчы оруунуң дугайын чугаалаан болгаш соңгулдалар хүнүнде коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бүзүлбас блөгүнүң кандидаттары дээш чангыс эп-сеткилдиг бадылаарынче кыйгырган.

Коммунистиг партия кажан кезээде ышкаш соңгулдаларга уткуштур партия кежигүнү эвестер-биле сырый эвилелдиг бар чоруур болгаш бистин бүгү чеднишкиннеривисти үнделиин, коммунизм хөрээнин долу тиилелгезинин магалыалы ол бүзүлбас чангыс эпте деп, чүве чугаалаанар онзалап демделээн. Совет кижилернин бүгү-ле бодалдары болгаш ажыл-херектери партилиге чарылбас, холбаалыг, чүге дээрге партия чондан чарылбас, чон дээш догунган, аңаа шыңчы баазан болуп турар.

В. В. Щербицкий хуралга чүве чугаалаан, ону чыыдыгнар чыыш-биле уткаан. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр ону база дагын деңшиткеш, аңаа бедик бүзүрелди көргүскен бүдүрүлгелериниң болгаш албан черлериниң коллективтериниң чүректиг ханызындан өөрүп четтиришкинин ол илергейлээн.

Ленинниң тургусканы коммунистериң партиязындан артык улуг ат-алдарлыг болгаш салдарлыг политиктиг күш кижи төрелгетен төөгүлүнге турбаан болгаш чок-даа, бистин партиявыстың болгаш чонувустуң чаңгыс эвинден артык быжыг, бүзүлбас чаңгыс эп-төрбаан болгаш чок-даа деп, оратор онзалап дейдеглээн. Коммунистиг партиянын ыытыкы болгаш даштыкы политиказының бүгү улустуң чүүдүгүзүнүң деткиң турарының өзүл өөр чырыткыланчак илерели улуг Ленинниң хөрээнин шынчы үргүлчүлекчизи, тайбын болгаш улустарның аас-кежин дээш чалбыштыг демиселчи Леонид Ильич Брежневти, партияның болгаш күрүненің өске-даа удуртукчуларын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутатарынга боттарының баштайгы кандидаттары кылдыр бүгү совет кижилериң чангыс эп-сеткилдиг деңшиткени болур. Бистин партиявыстың политиказын ажылдап кылырынга болгаш боттандырарынга, марксчы-ленинчи теориланы чогаадыкчы өзү-биле хөгжүдеринге Л. И. Брежневтиң шыттарадгай салыышкыны, чонуң чаагай чоруунуң дугайында доктаамал сатыш салыышкыны, бүгү-кинги тайбынны быжыглаар талазы-биле алызындан аажок улуг ажыл-чорудулгазы—ол бүгү чүүлдер Леонид Ильичниң бүгү-ниити хүлээп болгаш ханы хүнүүлеп көөр чорукка чедирген, СЭКП-ниң болгаш Совет күрүненің делегейге ат-алдарын чайгылыш чокка бедидип турар.

Эрткен соңгудалардач бөргери чылдар онза политиктиг ужуруузалыг болуушкуннарлыг болган. Оларның эң чугулазы — коммунистиг тургузуушкунуң стратегиязын хөй-хөй чылдар бурунгаар тодараткан СЭКП-ниң төөгүлүг XXV съездизи болган. Кайгамчыктыг хүнү—Улуг Октябрьның 60 чыл оюн бүгү деңшилгелиг кижи төрелгетен демделээн. Чурттуң чаа Үндезин Хөөйлузук—ССРЭ Конституциязын, ол ышкаш эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның конституцияларын хүлээп алган.

СЭКП-ниң лениничи национал политиказының тиилелгезинин бистиң чуртувустуң улустарының бүзүлбас акы-дүнма найыралының болгаш чаңгыс эвинин тиилелгезинин чырыткыланчак херечизи Украин ССР-ниң тургустуганының 60 чылын болгаш Украинаның Россиягга каттышканының 325 чылын байырлааны болу берген.

Бистиң күрүненістиң экономиктиг күчүзүн быжыглаар, совет кижилериң чаагай байдалын бедидер дээш партилиг болгаш чонуң үре-түннелдиг ажылының дугайын чугаалаваш, В. В. Щербицкий чурттуң чаңгыс аай улус ажыл-агый комплекзинге Совет Украинаның экономиказы эки болгаш туруштуг темпилер-биле хөгжүп турарын демделээн. Соңгулдалар аразындагы үеде национал орулга 20 хуу көвүдээн. Үлетпүр бүдүрүшкүнүнүң ниити хемчээли үштүн бирги ажыг немей өскен. Улустуң хереглел бараанарын бүдүрери дыка көвүдээн, оларның шынары көскүзү-биле экижээн. Улуг 190 бүдүрүлгени туткан.

Республиканың көдээ ажыл-агыйының чылда өртүмаг ниити продукциязы сөөлгү беш чылда мурнундагы беш чылдынга деңнээрге 12 хуу улгаткан. Ол үеде тараның ниити чыыдазы 6 миллион тонна азы 15 ажыг хуу көвүдээн.

Украинаның улус ажыл-агыйының бүгү адырларына боттуг бурунгаалаашкыннар болган. СЭКП ТК-ның, Совет чазактың доктаамал сатыш салыышкынының, бүгү талалыг дузалаачызының ачызында, бистиң улуг Төрээн чуртувустуң бүгү улустарының сырый кады ажылдажылгазының, найыралының болгаш чаңгыс эвинин ачызында ол чеднишкиннер болдунар аргалыг болган.

Экономиканың, эртемниң болгаш культураның хөгжүдезинге республиканың найысылалы — маадыр хоорай Киевтиң ажылчы чоннарының улуг салыышкынын депутатка кандидат демделээн. Республиканың найысылалын хөгжүдериниң социал-экономиктиг программазы канчаар боттанып, бүгү совет кижилериниң ышкаш, киевчилериниң чаагай байдалы чайгылыш чок өзүп турарын хөй-хөй чурагайлар, фактылар-биле көргүзүп болдур деп ол чугаалаан.

Уруглар албан черлерин тудуп турарын чугаалап тура, чуртта уругларга медицина дузалы чедиреринин эң улуг дээн республика төвүнүң тудуу бо чылын Киевке доостурун оратор демделээн. Эң буянныг сорулгаларның бирээзи иени болгаш чашты камгалаары бистиң социалистиг ниитилеливисте боттанып, өзүп орар салгал дугайында Коммунистиг партиянын, Совет күрүненің сагыш салыышкыны үргүлүг күштелип турар. Бүгү-ле эки чүүлдерни — ажы-төлге деп, эң буянныг лениничи принципти херек кылырга боттандырбышаан, уругларның кадымын, оларның өөредилгезинин, кижизидилгезинин, чогумчалыг сайыралының дугайында өзүлүг сагыш салыышкынының үлегер-чижээн харын чүгле социализм көргүзүп турар.

Чедип алдынган чүүлдерни болур-чогууру-биле үнелевишаан, партия болза, перспективаны көөрүнге, хожудан турарларже, курлавырларны эң долу ажыглаарының эргежок чугулазынче кичээгейни мөөнүзүрүнге өөредип турар деп, оратор онзалап демделээн. Партиянын көдүрген сорулгаларын күүседириниң шиитпирлиг негеддези ниитилел бүдүрүлгезиниң ажыктының болгаш ажылдың шынарын бедидери болуп келген болгаш болур-даа.

Бистин бүгү планнарывыстың чеднишкини алыс түннелинде ажыл-херекти кижилернин канчаар көөрү, оларның ажыл-ижи, чогаадыкчы эгелээшкини, социалистиг чарышты организастан турарыбыле тодаргайлаттынар, «Хожудан турарлар чөкка ажылдаар» дээн чергелиг ындыг кайгамчыктыг эгелээшкинни чижек кылдыр ап көрээли. Украинада 40 хоорайда болгаш 386 районда планнарын күүсетпейн турар бүдүрүлгелер ам чок.

Күш-ажылчы коллективтиң ролюнуң дугайын чугаалап тура, кижизидилгелиг ажылдың солун, өөн-бүрү хевирлери, оон чүүл-бүрү хевирлерин комплекстиг ажыглаары чаагай түннелдерни бөөр деп, оратор демделээн. Ол талазы-биле кайгамчык эки дуржулгалыг коллективтер Киевте эвээш эвес. Оларның аразында «Арсенал», Королев аттыг, Артем аттыг, «Киев» каттыжышкыннар, төп үнивермаг болгаш оон-даа өскелер бар.

Республиканың партия организациялары идеологтуг ажылдың бүгү участоктарын комплекстиг көөрүн хандырарынче, патриотчу болгаш интернационалчы кижизидилгени сайыраңгайжыдарынче, кижи бүрүзүн идеокейлиг амыдыралчы турушка кижизидериниче чүткүл салын турар.

ССРЭ-ниң делегей байдалының айтырыгларынга В. В. Щербицкий доктааган. Бистиң чуртувустуң делегей байдалы ам кажангыындан-даа артык быжыг деп ол демделээн.

(СЭТА).

«Шын» солунның «Куш-ажылчы алдар тугун» бөгүн Тес-Хем районнуң «Чодураа» совхозунда хойжу Хүлер-оол Дондупович Долгарның чедиишкининге турасчаадып көдүрген.

Х. Д. Долгар 399 хойлуг. Оон 373 хой оолдаан, 378 хураган онча-менди доругуп турар.

ТЕХНИКА СЕПТЕЛГЕЗИ

Эрте доозар дээш

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» совхозунуң төвүнде бүгү техниканың гаражы — ында техника септелгези хайыышкыныг чорун турар. Септелгеде илчирбелиг 10 тракторну, МТЗ-50 марканы 8 тракторну тургускан. Оларның иштинден илчирбелиг 5 тракторнуң моторларын Чадааначе септээри-биле чоруткан. Оон аңгыда 9 селканы, 10 ан-дазынны септээн. Септелгеде хоочун тракторист Седен-Сот Даваң-оол аныяк септекчилерниң дагдыныкчызы болуп, ак сеткилдиг ажылдап турар. Ооц удуртканы звеносунда Ч. Экер-оол, Х. Дадар-оол, С. Донгак олар хүн нормазын күүседип, техника септээрине мергежи турар. Техника септелгезин чоокку үеде доозар дээш септекчилер арачында социалистиг чарыштыг ажылдап турар.

С. ДОНГАК.
слесарь.

• • •

Каа-Хем районда СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг совхозта часкы тарылгага киирер техника септелгези багай эвес чорун турар. 1978 чылдың часкы тарылгазы доостуру-биле 33 селканы аштап-арыглаг, септээш, белен кылдыр тургузуп каан. Оон дараазында күскү чер андарылгазын дооскан соонда язы-бүрү маркаларның 17 анадазының, 2 лущильникти септээн.

Ам бо хүннерде тракторлар септелгези чорун турар. Септезе чогуур «Беларусь» деп 19 тракторнуң 7-зин, ДТ-75 деп 16 тракторнуң 11-ни септеп дооскан. Мотор септекчилери Сергей Оюн, Николай Артемов болгаш дарганнар В. Рашук, С. Болтовский, аппаратчик М. Кратов, кезектер септекчилери В. Алёхин, С. Одушпай олар хүн нормазын 100—110 хуу күүседип, мурнакчылар болгулаан. Техника септелгезинге саадаашкыннар артык кезектер чогундан болгулап бээр. Ынчалаш артык кезектерни тып, хандырары чугула.

К. СРАТ-ООЛ.

УЖУРАЖЫЛГА ХУРАЛЫ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединге Тываның № 392 соңгулда округундан депутаттың кандидады, СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат, партия обкомунуң бирги секретары Г. Ч. Ширшин-биле Бин-Хем районнуң соңгукчуларының ужуражыышкыны Турааның Культура бажыңында дүүн болган.

Ужуражыышкынны СЭКП райкомунуң иштики секретары А. А. Салчак ажыткан. Депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи — СЭКП райкомунуң бирги секретары В. М. Евтешин — Григорий Чоодуевичиниң амыдыралчы оруунуң дугайын чугаалап, соңгулдалар хүнүнде коммунистериң болгаш партия кежигүнү эвестериң бүзүлбас блогунуң кандидаттары дээш боттарының бадылаашкынарын чаңгыс эп-сеткилдиг бөөрүнче соңгукчуларны кыйгырган.

Совет Эвилелиниң бүгү соңгукчуларынга, хамаатыларларынга СЭКП ТК-ның Кыйгырыынга харыы кылдыр Бин-Хемниң ажыл-ишчилери чурттуг күрүне эрге-чагырганының дээди органынга соңгулдалар хүнүн күш-ажылчы белектеравг уткуур дээш бо хүннерде хайыышкынныг ажылдап турарын ужуражыышкынга чүве чугаалаан соңгукчулар онзалап демделээн.

Г. Ч. Ширшин сес алгаш, көргүскен бедик бүзүрели дээш соңгукчуларга чүректиң ханыындан өөрүп четтиргенин илередип, оларның ол идегел-бүзүрелин, чагыларын боттандырар, шыныктырар дээш бүгү күжүн, билиин, дуржулгазын харам чокка бээрин айыткаан.

Бистиң республикавыс соңгулдаларга кандыг түннелдерлиг ужуражын кел чыдарын чугаалаваш, оратор районуң ажылчы чоннарының мурнунда турар сорулгаларга, ажыл-агый, партия болгаш совет органнарының ажылында ам-даа бар четпестерге доктааган.

1979 чылдың болгаш ниитизи-биле онгу беш чылдың онаалдаларын чеднишкининг күүседир дээш куш-ажылчы коллективтерге социалистиг чарышты улам дээштиг организастаарының чугулазын Г. Ч. Ширшин онзалап демделээн.

ОНААЛДАДАН АЖЫР БЕРГЕН

СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 чыл) Пленумунуң шиитпирлеринге соруг киргеи Каа-Хем хомур-даш разрезинин Чадаана участогунуң коллективи онгу беш чылдың дөрткү чылын шалыпчы куш-ажылбиле эгелээн. Дагжы бүрүзү планныг онаалдалын болгаш социалистиг хүлээлгелерин долдур база ажыр күүседирин аазаан, оларның соглаан сөзү ажыл-херектери-биле карышпайн турар.

Участок январьда 25 муң тонна хомур-дашты казар тургаш, 37 муң тонна чедирип, даалгадан ажыр 12 муң тонна одаар чүүлдү хереглекчилерге бергеп.

Экскаваторнуң улуг машинизи Егор Никифорович Фроленков участоктуң хоочун ажылчыны, ол чаңгыс удаа эвес, социалистиг чарыштың тиилекчизи болуп келген. Эрткен айда планын 140 ажыг хуу күүседкеш, чарышка шылгараан. Чоладчылар аразында куш-ажылчы чарышка БелАЗ чоладчызы Иван Ильич Морозов айда даг массазы сөөртүр онаалдазын 178 хуу чедиргеш, бирги черин эдилээн. Бульдозеристериң ортузунда чарышка Алексей Никифорович Фроленко бирги шаннаалды алган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң соңгулдалар хүнүнге куш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш Чадаана участогунуң дагжылары чарышты улам калбарткан.

Т. ХЕРТЕК.

ЧУРУКТАРДА: даг мастери В. И. Есковтан экскаваторнуң улуг машинизи Е. Н. Фроленков эдлчеглиг онаалданы ап тур; хомур-дашты чүдүрүп турары.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

КВАРТАЛ ПЛАННАРЫН—ХУУСАА БЕТИНДЕ

Партияның XVII область конференциязы онгу беш чылдың эрткен үш чылында республиканың ажыл-ишчилериниң боттандырган ажыл-херектерин түңнеп көргеп болгаш моон соңгаарны сорулгаларны тодаргайлаан.

Республиканың көдээ ажылагыйының ажылдакчылары СЭКП-ниң XXV съездизиниң, СЭКП ТК-ның июль (1978 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин, СЭКП ТК-ның Чөдүгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң чугааларында тайылбырлаттынган чүүлдерни база айтыышкыннарны боттандырбышаан, 1978 чылдың агаар-бойдус байдалдары парын турзажок, көдээ ажыл-агыйның кол адыры — мал ажылын хөгжүдеринге чамдык чогумчалыг түннелдерин чедип алган. 1977 чыл-биле деңнээрге, малдың баш саны, эштин, сүттү бүдүрерин база күрүнеге садарын ковудеткен. «Нарын», «Хемчик,» «Шекпээр,» «Сукпак,» «Морен,» «Улуг Октябрь,» «Революцияның чалбыыжы» совхозтар күрүнеге эзт, дүк садарының планнарын болгаш социалистиг хүлээлгелерин күүсеткен болгаш малдың баш санын өстүрген.

1978 чылда республиканың көдээ ажыл-агыйының ажылдакчыларының социалистиг чарыжының түңнелерин СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, профобличөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому чугаалажып көргеш, тиилекчи болган ажыл-агыйга, фермаларга, хойжу бригадаларга шилчиир Кызыл тукту, дипломнарны, акша шаңналдарын тывыскылаан.

Республиканың көдээ ажылагыйын улам ыңай хөгжүдериниң, бүдүрүлгеин специализастаарынга база концентрастаарынга, иштики курлавырларны эң-не долузу-биле ажыглаарынга үндезилээн, оон ажыктының бедидериниң талазы-биле улуг сорулгалар көдээ ишчилериниң мурнунда салдынган. 1979 чылда план өзугаар 50 муң тонна тараны, 28 муң тонна эштин, 27,5 муң тонна сүттү, 3300 тонна дүктү садарын хандырары эргежок чугулаа.

Бо чылын көдээ ажыл-агый продуктуларын күрүнеге садарының кварталдар аайы-биле хуваган планнарының дугайында тускай доктаалды СЭКП обкомунуң бюрозу болгаш Тыва АССР-ниң Министрдер Чөвүлели чоокта чаа хүлээн алган. Чылдың кайы кварталында кандыг продукциязы чеже хемчээлдиг кылдыр күрүнеге садарының доктаамал планнарын болгаш пландан ажыр онаалданы районнар аайы-биле ук доктаалда тодаргайлаан. Ол ышкаш совхозтарның болгаш чурттакчы чонуң садар продуктуларын база кварталдарга үскүлээн.

Республикага ниитизи-биле 1979 чылда күрүнеге эзт садарының бүгү планы 28 муң тонна, оон иштинде быжыг план 27 муң тонна боолуп турар. Ол 27 муң тоннадан I кварталда 2900, II кварталда 3400, III кварталда 13800, IV кварталда 6900 тоннаны салар кылдыр, тус-тус хувааган. Пландан артык онаалданы база-ла ол ышкаш кварталдарга үскүлээн. Сүттү, дүктү болгаш чуурганы күрүнеге садарын база ынчаар кварталдарга ацгылаан.

Сүттү күрүнеге садарының беш чыл планын өскертпейн, ол продуктуну тус-тус районнарның чеженги садарынга чамдык өскерилгелерин киирген. Ынчангаш республиканың Күрпланы, Көдээ ажылагый Министерствозу, СЭКП-ниң Таңды, Бай-Тайга, Өвүр, Улуг-Хем, Тес-Хем, Тожу райкомнары болгаш райкүүскомнар СЭКП обкомунуң бюрозунуң база Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң үстүнде айыткан доктаалынга үндезилээн, районнарниң болгаш ажыл-агыйларының улус ажылагый планнарынга эргежок чугула өскерилгелерни киирер ужурлуг.

Эрткен чылдарның практиказындан алырга, көдээ ажылагый продуктуларын күрүнеге садарының кварталдар планнарын чогуур үеэзинде күүседирин хандырарынче чамдык районнар, ажыл-агыйлар бүгү күштерни мобилизаставаа, бар курлавырларны болгаш болдунар аргаларны бүрүү-биле ажыглавайн баар таварылгалар тургулаан. План бадылаттынган соонда хоойлу болуп, күштүг апаар. Ону боттандырары ыаап-ла албан болур ужурлуг. Онгу беш чылдың дөрткү чылында мал ажылының продуктуларын күрүнеге садарының талазы-биле кварталдар планнарын 1976—1978 чылдарда болдунган хожудаашкыннарны чайладырын барымдаалап, чугаа чокка күүседириниң боттуг хемчеглерни партия райкомнары, райкүүскомнар, Көдээ ажыл-агый министерствозу, «Скотопром» трест, Көдээ ажыл-агый продуктуларын садып алырының болган шынарының талазы-биле күрүне инспекциязы ажылдап кылыр хүлээлгелиг.

Ол ышкаш, көдээ ажылагый продуктуларын садарының поэрталдар планнарын совхозтарга, көдээ Советтергедарый чедирген, садып алыышкынны боттандырып турар белеткел организациялары-биле ажыл-агыйларның контрактация керээлерин чарарын хандырары, сүттү, эштин бүдүрериниң база-күрүнеге садарының талазы-биле он хонуктуң график-онаалдаларын ферма, бригада, салбыр бүрүзүнге тургускаш, оон күүседеевин шыңгыы контрольдаары районнарның партия, совет, көдээ ажыл-агый органнарындан негеттинип турар.

Курлавырларны илередириниң база эң-не долузу-биле ажыглаарының, куш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң, күш-ажыл база бүдүрүлге сагылга-чурумун быжыглаарының, планнарны күүседириниче ажыл-ишчилерни мобилизастаарының ылгаттынган чепсээ социалистиг чарыш болур. Ынчангаш көдээ ажыл-агый продуктуларын садып алырының доктааттынган онаалдаларын хуусаа бетинде чедир болгаш ажыр күүседири дээш, оларның бедик шынары дээш, көдээниң ажыл-ишчилериниң ортузунга социалистиг чарышты партия, профобилел, комсомол организациялары калбартып чорудары эргежок чугула Онгу беш чылдың дөрткү чылының квартал бүрүзүнүң планын хуусаа бетинде күүседирин хандырары — эң чугула сорулгаларның бирээзи.

МУРНАКЧЫЛАРГА АЛДАР!

Республиканың мал ажылдакчыларының социалистиг чарыжының тиилекчилери

Мөнгүн-Тайганың хоочун малчыннарының бирөзи Михаил Чыдымчанович Көже хөй чылдарда сарлык кадарын келген болгаш доктаамал бедик көргүзүглерни чедип ап турар. Мурнакчы малчыныңчедиишкиннери Ленин орден-биле болгаш чазактың өске-даа шаңналдары-биле демдеглеттинген. М. Көже 1978 чылда төрүүр чүс баш сарлыкка онааштыр 84 бызааны камгалап алган, бо чылын оон-даа бедик көргүзүүнү чедип алыр дээш шудургу ажылдап турар.

ЧУРУКТА: М. Көже.
М. ОНДАРНЫҢ фотозу.

Чөөн-хемчик районда «Искра» совхозтуң мурнакчы хойжуларының бирөзи Ооржак Менди-Байырович Алдын-оол эрткен чылын төрүүр 100 хойга онааштыр 107 хураганны мевдя доруктуруп, хой бүрүзүнден 1,8 кг дуктү кыргып алган.

С. ЧЫЛБАК-ООЛДУҢ фотозу.

ХОЙЖУЛАР

Фамилиязы, ады, адазының ады	Совхозу	Району	100 хойдан алган хураган	Бир хойдан алган дук (кг)
Ооржак Д. А.	«Алдан-Маадыр»	Чөөн-Хемчик	141	1,7
Ооржак Ч. Н.	«Сүт-Хөл»	—«—	135	0,8
Ондар А. Д.	«Октябрь 30 чылы»	—«—	132	2,6
Ондар Т. Ш.	«Искра»	—«—	131	2,3
Ооржак Р. Д.	«Искра»	—«—	131	1,8
Монгуш Ч. Д.	«Чыраа-Бажы»	—«—	130	2,4
Куулар Д. С.	«Чыраа-Бажы»	—«—	125	2,8
Ховалыг Д. Ш.	«Алдан-Маадыр»	—«—	125	1,1
Содунам А. Б.	«Х Улуг хурал»	Кызыл	125	2,5
Ондар Т. Б.	«Искра»	Чөөн-Хемчик	124	1,4
Монгуш Э. Э.	«Искра»	—«—	124	2,1
Ховалыг Д. Ч.	Карл Маркс аттыг	—«—	121	2,4
Ховалыг М. Д.	«Чыраа-Бажы»	—«—	119	2,7
Шойдан Ч. С.	«Мурнакчы»	Бай-Тайга	117	—
Ооржак С. С.	«Чыраа-Бажы»	Чөөн-Хемчик	116	2,7
Сат М.	«Искра»	—«—	116	2,1
Ондар А. О.	«Сүт-Хөл»	—«—	116	0,8
Сафонов И. П.	«Революцияның чалбыжы»	Таңды	115	4,4
Тортуй-оол Б.	Тока аттыг	Таңды	111	4,28
Чапзан С. К.	«Найырал»	Улуг-Хем	114	—
Монгуш К. С.	СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг	Чөөн-Хемчик	115	1,5
Чамы Ч. У.	«Х Улуг хурал»	Кызыл	115	2,1
Олчанмаа Д. К.	«Найырал»	Улуг-Хем	115	2,2
Ооржак О. Б.	«Хемчик»	Барыын-Хемчик	115	1,8
Куулар Д. М.	«Коммунизмче орук»	Өвүр	115	1,5
Ооржак Ш. А.	«Алдан-Маадыр»	Чөөн-Хемчик	114	0,9
Монгуш Х.	«Искра»	Чөөн-Хемчик	113	2,6
Серен-Доржу М. С.	«Найырал»	Улуг-Хем	113	—
Үсүпүн Д. Д.	«Малчын»	Мөнгүн-Тайга	113	1,4
Ооржак М. Д.	«Шекпээр»	Барыын-Хемчик	111	2,0
Ондар К.	«Искра»	Чөөн-Хемчик	111	1,6
Куулар Б. А.	«Чыраа-Бажы»	—«—	111	2,3
Быштак-оол М. Д.	«Күш-ажылдың хостуу»	Улуг-Хем	111	3,5
Байлак В. Ч.	СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг	Чөөн-Хемчик	110	3,1
Салчак Д. Д.	«Мурнакчы»	Бай-Тайга	111	—
Наңдал О. С.	«Мөрен»	Эрзин	110	2,3
Лопсан Д. Ч.	«Мөрен»	—«—	110	2,0
Күжүгет С. М.	«Өөк»	Бии-Хем	110	3,1
Ооржак Ч. Б.	«Малчын»	Мөнгүн-Тайга	110	1,8
Даваарун И. С.	«Чодураа»	Тес-Хем	110	3,2
Монгуш К. С.	«Коммунизмче орук»	Өвүр	110	1,5
Хомушку С. С.	«Хемчик»	Барыын-Хемчик	110	1,8
Ооржак Х. Д.	«Тиилелге»	Кызыл	109	3,3
Монгуш С. С.	«Шамбалыг»	Кызыл	109	3,7
Бичс-оол М. Д.	«Малчын»	Мөнгүн-Тайга	109	1,8
Ооржак Д. А.	«Барлык»	Барыын-Хемчик	109	1,4
Ооржак Ш. Б.	«Алдан-Маадыр»	Чөөн-Хемчик	109	1,4
Монгуш К. К.	—«—	—«—	109	1,5
Маадын-оол Н. Х.	«Х Улуг хурал»	Кызыл	108	2,3
Чангыдай М. Н.	«Мөрен»	Эрзин	108	1,7
Тюлюш Ч. У.	«Өөк»	Бии-Хем	108	4,0
Соян К. Д.	«Барлык»	Барыын-Хемчик	107	1,2
Ооржак А. М.	«Искра»	Чөөн-Хемчик	107	1,8
Доржу Б. И.	«Малчын»	Мөнгүн-Тайга	107	1,4
Дамба-Лама Т. М.	«Найырал»	Улуг-Хем	107	2,7
Учурал М. Д.	«Мөрен»	Эрзин	106	1,9
Саян И. С.	—«—	—«—	106	1,8
Ооржак О. К.	«Шекпээр»	Барыын-Хемчик	106	2,3
Ооржак Ч. С.	—»—	—«—	106	1,4
Ховалыг Э. О.	«Большевик»	Чөөн-Хемчик	106	3,0
Монгуш К.	«Искра»	—«—	106	1,8
Монгуш К.	—»—	—«—	105	2,1
Монгуш О. М.	«Большевик»	—«—	105	1,9
Сандар С. Ч.	—»—	—«—	105	2,6
Сат М. Д.	СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг	—«—	105	2,8
Кара-Донгак Ч. Ч.	«Мурнакчы»	Бай-Тайга	106	—
Ооржак С. Ч.	—»—	—«—	105	—
Хомушку К. М.	—»—	—«—	105	—
Хертек С. О.	«Эрзин»	—«—	106	—
Хертек М. О.	«Кара-Хөл»	—«—	105	—
Саян Ш. Б.	«Хемчик»	Барыын-Хемчик	105	1,7
Баллар С. Ш.	«Мөрен»	Эрзин	105	1,8
Аракчаа В. А.	«О. Шыпаа»	Тес-Хем	105	1,5
Сарыглар Б. Д.	«Коммунизмче орук»	Өвүр	105	1,6
Монгуш С. Х.	—»—	—«—	104	1,6
Монгуш Ш. Х.	—»—	—«—	104	1,7
Салчак Т. А.	«Малчын»	Мөнгүн-Тайга	104	1,3
Базыр С. К.	«Мөрен»	Эрзин	104	2,2
Кускенмаа Б. Н.	«Мөрен»	Эрзин	104	1,8
Донгак К. С.	«Чыраа-Бажы»	Чөөн-Хемчик	103	2,5
Ивик С. Б.	«Мөрен»	Эрзин	103	1,8
Хертек Д. С.	«Мурнакчы»	Бай-Тайга	102	—
Манмыгай К. Е.	«Кара-Хаак»	Кызыл	103	4,0
Шыгжаа Я. К.	«Улуг-Хаа»	Улуг-Хем	103	2,6
Доспан К. Д.	—»—	—«—	102	3,0
Куулар Т. Б.	«Коммунизмниң херели»	Таңды	100	3,38

ХОЙЖУ БРИГАДАЛАР

Бригадирниң фамилиязы, ады, адазының ады	Совхозу	Району	100 хойдан алган хураган	Бир хойдан кыргаан дук (кг)
Куулар С. А.	«Алдан-Маадыр»	Чөөн-Хемчик	112	0,9
Ооржак К. С.	«Шекпээр»	Барыын-Хемчик	104	2,3
Куулар С. Б.	«Чыраа-Бажы»	Чөөн-Хемчик	104	1,8
Ондар С. Д.	«Мөрен»	Эрзин	103	1,8
Хууракай А. Т.	«Күш-ажылдың хостуу»	Улуг-Хем	101	4,5
Өлзей А. К.	«Мөрен»	Эрзин	99	1,8
Монгуш Х. Л.	«Чыраа-Бажы»	Чөөн-Хемчик	99	2,0
Монгуш М. С.	«Алдан-Маадыр»	—«—	98	1,1
Нурзат Б. С.	«Нарын»	Эрзин	97	1,8
Ондар Б. С.	«Октябрь 30 чылы»	Чөөн-Хемчик	97	1,7
Кунгаа Б. Б.	«Нарын»	Эрзин	96	1,7
Карта А. К.	«Мөрен»	—«—	96	1,8
Сарыглар Х. К.	«Хемчик»	Барыын-Хемчик	95	1,3
Ондар О. О.	«Чыраа-Бажы»	Чөөн-Хемчик	94	1,9
Кенен Ч. М.	«Ак-Туруг»	Улуг-Хем	92	2,3
Ондар К. Б.	Карл Маркс аттыг	Чөөн-Хемчик	91	1,9
Ондар Б. Л.	«Октябрь 30 чылы»	—«—	91	1,6
Даңдын Т. Т.	«УТКА 25 чылы»	Улуг-Хем	88	3,1
Монгуш К. Д.	«Алдан-Маадыр»	Чөөн-Хемчик	87	1,2
Саая Д. С.	«Барлык»	Барыын-Хемчик	87	2,6
Соян А. С.	«Чаа орук»	Эрзин	87	2,7
Салчак Ч. С.	«Хемчик»	Барыын-Хемчик	86	1,3
Сюрюн М. М.	«О. Шыпаа»	Тес-Хем	85	1,4
Тюлюш Б. Б.	Жданов аттыг	Улуг-Хем	84	2,4
Ыналай К. Б.	«Чаа орук»	Эрзин	84	1,7
Севилбаа Б. Ч.	—«—	—«—	84	1,2
Иргит Х. П.	«Мөген-Бүрен»	Мөнгүн-Тайга	83	1,5

ИНЕК КАДАРЧЫЛАРЫ

Бригадирниң фамилиязы, ады, адазының ады	Совхозу	Району	Хондукта ортумак деңги граммбиле
Угримов А. Н.	«Көк-Тей»	Кызыл	953
Угримова Е. Ф.	—«—	—«—	935
Ондар С. Ш.	«Шамбалыг»	—«—	910
Козлитин А. М.	«Сукпак»	—«—	892
Дворецкий Н. Г.	—«—	—«—	871
Севен К. С.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	870
Сурыкин Г. Т.	«Сукпак»	Кызыл	850
Сыргышев Г. М.	Дуржулга станциязы	Таңды	850
Вдовин С. И.	—«—	—«—	850
Килин Д. С.	«Сукпак»	Кызыл	815
Котовщикова Л. И.	Дуржулга станциязы	Таңды	780
Юшкова Л. В.	ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг	—«—	750
Пантелеев М. И.	Дуржулга станциязы	—«—	750
Грудинина Л. В.	«Революцияның чалбыжы»	Таңды	743
Күжүгет С. Б.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	743
Губина Г. В.	ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг	Таңды	730
Болод А. К.	—«—	—«—	680
Хорошина Л. А.	«Көк-Тей»	Кызыл	680
Куртукова Н. Л.	«Революцияның чалбыжы»	Таңды	663
Монгуш Ч. Б.	«Тиилелге»	Кызыл	660
Сандан Д. Х.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	650
Пөртүг-оол Т. Б.	«Өөк»	—«—	650
Толстухина Т. К.	—«—	—«—	630
Мөнге Н. Д.	«Саян»	—«—	626
Дурнов И. П.	ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг	Таңды	621
Радичева З. Н.	«Өөк»	Бии-Хем	620
Лопсанова Л. А.	«Саян»	—«—	573
Макарова П. С.	«Өөк»	—«—	560
Кечил-оол Л. Б.	«Саян»	—«—	555
Увангур К. С.	«Чодураа»	Тес-Хем	500

СҮТ-БАРААН ФЕРМАЛАРЫ

Бригадирниң фамилиязы, ады, адазының ады	Ферма	Совхозу	Району	Бир инектен ортумак саалда (кг)
Оюн Ш. С.	Хадың-Аксы	Дуржулга станциязы	Таңды	2760
Родионова Ф. А.	Кара-Булуң	ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг	—«—	2703
Лебедев Ф. Ф.	Туран	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	2507
Ооржак К. Д.	Сут-Кажаа	«Шекпээр»	Барыын-Хемчик	2398
Иргит К. Д.	Арыг-Бажы	«Большевик»	Чөөн-Хемчик	2375
Жаров М. В.	Көк-Тей	«Көк-Тей»	Кызыл	2283
Доспанов А. И.	Өөк	«Саян»	Бии-Хем	2071
Воробьев В. В.	Могай	—»—	—«—	2052
Жмак П. Е.	Чкаловка	«Өөк»	—«—	1969
Патылицин З. С.	Ильинка	СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг	Каа-Хем	1908
Дамбуу Л. Д.	Арыг-Бажы	«Искра»	Чөөн-Хемчик	1951
Хертек З. Д.	Бижиктиг-Хая	«Барлык»	Барыын-Хемчик	1894
Дурнова З. Г.	Алаак № 2	ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг	Таңды	1886
Салчак Д. А.	Хадың	«Хадың»	Бии-Хем	1881
Дамба М. Ш.	Хүт	«Кызыл тараачы»	—«—	1870
Ким В. В.	Доора-Хадың	ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг	Таңды	1861
Лукина В. А.	Алаак № 1	—«—	—«—	1857
Потапенко П. О.	Чанзаш	«Өөк»	Бии-Хем	1848

ЧЫЛГЫЧЫЛАР

Фамилиязы, ады, адазының ады	Совхозу	Району	100 беден алган кулун
Донгак А. Т.	«Коммунизмче орук»	Өвүр	90
Чапсынак Д. Б.	«Мөрен»	Эрзин	89
Херел К. Ч.	—«—	—«—	88
Даңдын Б. С.	Ленин аттыг	—«—	88
Хертек Б. К.	«Тиилелге»	Кызыл	85
Аракчаа О. А.	«Мөген-Бүрен»	Мөнгүн-Тайга	82
Монгуш С. Ш.	«Малчын»	—«—	80

БЫЗАА АЗЫРААРЫНЫҢ МАСТЕРЛЕРИ

Фамилиязы, ады, адазының ады	Совхозу	Району	100 инектен алган бызаа
Ооржак Д. Б.	«Шамбалыг»	Кызыл	92
Эртине Б. Э.	«Чодураа»	Тес-Хем	84

САРЛЫКЧЫЛАР

Саая Х. Б.	«Малчын»	Мөнгүн-Тайга	98
Куулар С. Ш.	«Кызыл тук»	Өвүр	92
Хомушку Б. Х.	—«—	—«—	91
Көже М. Ч.	«Мөген-Бүрен»	Мөнгүн-Тайга	84
Хертек Ч. С.	«Малчын»	—«—	82
Иргит О. К.	—«—	—«—	82
Хертек Н. Ш.	«Мөген-Бүрен»	—«—	78

Бии-Хемниң «Хадың» совхозунуң төвүнде комсомолчу апыяктарның сүт-бараан фермазы эрткен үш чылдың планын ажыр күүсеткен. 1978 чылда коллектив планындан ажыр күрүнеге 200 тонна сүттү дужаараан, 688 тонна сүт өдүрүрин 795 тонна чедирген. Бир инекке онааштыр 1630 кг сүттү саан алырын 1835 кг кылдыр күүсеткен.

Бо ферма чаа чылды база эки эгелээн. Январьда пландан ажыр хөй сүттү күрүнеге дужаараан. Саанчылар, кадарчылар, бызаа ажаакчылары бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алгылаан. Саанчы бүрүзү-ле бир инектен бо чылын 2000 кг чедир сүттү саарын шинтирлээн.

Мурнакчы фермага ВЛКСМ Тыва обкомунуң шилчиир Кызыл тугун болгаш районнуң шилчиир Кызыл тугун тывыскан. Эрткен чылдың түнелиг-биле 6 саанчы бир инекке онааштыр ийи муң кг ажыг сүттү саггаан. Саанчылардан Александра Санчай, Тамара Чамбыл, Өнежик Барынмаа, Галина Долгар, Фия Чөлзан, Күш-ажылдың Кызыл Тук орденнит Галина Кара-кыс олар бир инектен 2700 кг чедир сүттү саап, чарыштың тиилекчилери болган. 12 саанчы чыл планын ажыр күүсеткен. Оларга Марина Суратпай, Роза Эренчин, Маскыр-оол Севилбаа болгаш өскелер-даа хамааржыр.

ЧУРУКТА: мурнакчы саанчылар Мая Хорлуг-оол, Галя Долгар, Маскыр-оол Севилбаа.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотозу.

СААНЧЫЛАР

Фамилиязы, ады, адазының ады	Совхозу	Району	Бир инектен саггаан сүт (кг)
Кара-Сал Т. Д.	«Большевик»	Чөөн-Хемчик	3295
Кара-Сал Б. Б.	«Большевик»	Чөөн-Хемчик	3180
Монгуш Е. Д.	ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг	Таңды	3134
Иргит А. Б.	«Большевик»	Чөөн-Хемчик	3128
Балагашева А. Г.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	3061
Оюн М. С.	Дуржулга станциязы	Таңды	3050
Сат М. А.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	3028
Ооржак Ч. М.	Дуржулга станциязы	Таңды	3010
Оюн А. К.	Дуржулга станциязы	Таңды	3000
Оюн Т. С.	ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг	Таңды	2973
Муравлева В. И.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	2967
Куулар Ч. Ы.	«Большевик»	Чөөн-Хемчик	2957
Донгак В. С.	«Искра»	Чөөн-Хемчик	2962
Сарыглар К. Д.	«Шекпээр»	Барыын-Хемчик	2910
Павундук Г. И.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	2828
Незамудинова Н. И.	ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг	Таңды	2807
Кара-кыс Г. Ы.	«Хадың»	Бии-Хем	2767
Монгуш А. Х.	«Искра»	Чөөн-Хемчик	2745
Седипей З. А.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	2739
Монгуш М. С	«Көк-Тей»	Кызыл	2697
Маады П. М.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	2688
Курастикова З. А	«Көк-Тей»	Кызыл	2680
Кыргыс О. Д.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	2635
Саая Ч. О.	«Искра»	Чөөн-Хемчик	2589
Баткар О. Ч.	«Чодураа»	Тес-Хем	2554
Семенова В. Ф.	«Өөк»	Бии-Хем	2492
Монгуш А. С.	СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг	Чөөн-Хемчик	2485
Иргит А. Э.	«Искра»	Чөөн-Хемчик	2477
Чимбал А. В.	«Саян»	Бии-Хем	2457
Кыргыс С. Т.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	2420
Санчай А. И.	«Хадың»	Бии-Хем	2407
Бердикова Т. К.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	2389
Макарова М. Е.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	2383
Ензак Г. С.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	2382
Олежик П. С.	«Хадың»	Бии-Хем	2358
Чанзан Ф. Т.	«Хадың»	Бии-Хем	2349
Кондрусева З. Г.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	2337
Монгуш М. С.	«Искра»	Чөөн-Хемчик	2330
Куулар О. Л.	«Шекпээр»	Барыын-Хемчик	2330
Афанаскина Л. Г.	«Өөк»	Бии-Хем	2312
Бадынам Д. К.	«УТКА 25 чылы»	Улуг-Хем	2306
Любина А. И.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	2305
Чамбал Т. К.	«Хадың»	Бии-Хем	2300
Монгуш Э. Ч.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	2297
Глушкова Р. П.	«Саян»	Бии-Хем	2257
Доржу С. О.	«Улуг-Хаа»	Улуг-Хем	2207
Манчик Н. А.	«Көк-Тей»	Кызыл	2206
Седип К. М.	«Саян»	Бии-Хем	2206
Ондар Д. Д.	СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг	Чөөн-Хемчик	2203
Боралдай-оол Д. Б.	«Барлык»	Барыын-Хемчик	2195
Сурен В. Д.	«Өөк»	Бии-Хем	2190
Долгар Г. К.	«Хадың»	Бии-Хем	2189
Куулар Г. У.	СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг	Чөөн-Хемчик	2183
Монгуш З. Е.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	2180
Маады К. С.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	2180
Сат Б. Д.	«Көк-Тей»	Кызыл	2173
Күжүгет О. Н.	«Саян»	Бии-Хем	2157
Фоминская А. М.	«Саян»	Бии-Хем	2149
Симакова Н. Д.	«Саян»	Бии-Хем	2147
Сумбакай С. Л.	«Өөк»	Бии-Хем	2144
Оюн Т. Б.	«Революцияның чалбыжы»	Таңды	2125
Радовская К. З.	СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг	Каа-Хем	2119
Сарыглар Б. А.	«Шекпээр»	Барыын-Хемчик	2107
Санчай-оол К. К.	«Күш-ажылдың хостуу»	Улуг-Хем	2105
Календинская Е. Е.	«Өөк»	Бии-Хем	2098
Елева В. В.	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	2089
Магера В. Д.	«Саян»	Бии-Хем	2082
Русских Н. С.	СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг	Каа-Хем	2079
Иродова Н. С.	СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг	Каа-Хем	2079
Ооржак Н. Ш.	«Көк-Тей»	Кызыл	2078
Монгуш Д. Х.	«Тиилелге»	Кызыл	2048
Багай-оол А. Б.	СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг	Каа-Хем	2019
Сандажык О. Х.	«Күш-ажылдың хостуу»	Улуг-Хем	2018
Болтовская А. Т.	СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг	Каа-Хем	2011
Ховалыг С. А.	«Чыраа-Бажы»	Чөөн-Хемчик	2004
Новаштай Т. Д.	«Найырал»	Улуг-Хем	2002

ИВИЖИЛЕР

Фамилиязы, ады, адазының ады	Совхозу	Району	100 мыңдыдан алган аңай
Кол Д. Ш.	«Май 1»	Тожу	100
Кинней Ч. Б.	—«—	—«—	98
Биилин Д. Т.	«Тере-Хөл»	Кызыл	95
Кол К. У.	«Май 1»	Тожу	91

СЭКП Төп Комитединде болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде

(Төнчүзү. Эгеде 1-ге арыда). агый бүдүрүлгеэин электрижидеринге электротехниктиг дериг-херектелдериин, аппаратураларыны болгаш комплектиг тургузуулгаларыны чаа хевирлерин ажылдан кылырын болгаш массалыы-биле бүдүрүп үндүрүп шиңгээдип алырын дааскан.

ССРЭ-ниң Эртем болгаш техника талазы-биле Күрүне комитединге 1980—1985 чылдарда көдээ ажыл-агыйны электрижидер талазы-биле эртемшинчилел ажылдарының программазын бадылаарын дааскан. ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга болгаш Көдээ ажыл-агый эртемнериниң В. И. Ленин аттыг Бүгү-эвилел академиязынга ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электрификация министерствозу болгаш Электротехниктиг үлетпүр министерствозу-биле кады бүдүрүлгеге болгаш көдээ чурттакчы чоннуң культура-амыдырал хандырылгазынга көдээ ажыл-агыйны электрификастаар талазы-биле эртемниң кол чогаадылгаларын пөптерединиң дүргедер талазы-биле хемчеглерин ажылдан кылырын болгаш бадылаарын саналдаан.

Электротехниктиг үлетпүр министерствозунуң болгаш Көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге-техниктиг хандырылгазының талазы-биле Күрүне комитединиң бүдүрүлгелеринге көдээ ажыл-агыйның электришимчекчилерин, төпчүттүнгей капитал сентелгезин чорударының чурумун тодараткан.

Одаларда семиртилге черлеринге бүдүрүлге объектилерин электри энергизы-биле хандырарына, одаладып семиртиг мал ажылының ажылдакчыларының культура-амыдырал болгаш санитар-гигиеналыг байдалдарын экижидери-биле 1979—1980 чылдарда көдээ ажыл-агыйга бензоэлектрилиг агрегаттарны бүдүрер талазы-биле онаалданы Электротехниктиг үлетпүрүнүң министерствозунга доктаадып тургускан.

Көдээ ажыл-агыйны электрификастаар болгаш электротехниктиг кылыгларны бүдүрер талазы-биле бо доктаада тургускан онаалдаларны күүседиринге эргежок чугула материалдарны, электри дериг-херектелдерни, аппаратуларны, кабель кылыгларын, транспорт, чепсек-херектелдерни, машиналарны болгаш механизмнерни ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электрификация министерствозунга, Электротехниктиг үлетпүр министерствозунга, ССРЭ-ниң Мелиорация болгаш суг ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге-техниктиг хандырылгазының талазы-биле Күрүне комитединге болгаш эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге 1980—1985 чылдарда үндүрүп бээрин ССРЭ-ниң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезинин чыл планнарының төлевилелдеринге баш удур көрген турарын ССРЭ-ниң Күрпланынга болгаш ССРЭ-ниң Күрхандырылгазынга дааскан.

Көдээ ажыл-агыйны электрижидер талазы-биле материал-техниктиг хандырылга ажылдарының чаңгыс аай чурумун 1979 чылда эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдериниң кирижиги-биле ажылдан кылырын болгаш ССРЭ-ниң Күрпланы болгаш ССРЭ-ниң Күрхандырылгазы-биле дугуржуп турган, бадылаарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электрификация министерствозунга, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Мелиорация болгаш суг ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге-техниктиг хандырылгазының талазы-биле ССРЭ-ниң күрүне комитединге саналдаан, оон соругазы болза, көдээге электри шугумнары болгаш трансформаторлар подстанцияларын тударынга, калбартырынга, чаарты кылырынга болгаш ажыглалга киирерине эргежок чугула электри-дериг-херектелдер, кабель кылыглары болгаш аппаратуралар фондуларын Энергетика болгаш электрификация министерствозунуң эргезинге моңгээри, а көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин болгаш көдээ чоннуң культура хандырылга ужурдуулуг объектилерин электрижидер талазы-биле электри дериг-херектелдерине, кабель кылыгларына болгаш аппаратураларга фондуларны (бадылаан номенклатура ёзугаар), а ол ышкаш колхозтарга болгаш совхозтарга, көдээ ажыл-агыйның өске-даа бүдүрүлгелеринге болгаш организацияларынга хамааржыр электри тургузуулгаларын ажыглаарын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдериниң болгаш көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге-техниктиг хандырылгазының талазы-биле ССРЭ-ниң күрүне комитединиң эргезинге быжыглаары болур.

Көдээ ажыл-агый продукцияларының чидириин эвээжедир соругга-биле көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң обтектилерин электри-биле идегелдиг хандырарын белдер талазы-биле хемчеглерни ажылдан кылырын болгаш боттандырарын чогуур министерстволарга болгаш ведомстволарга саналдаан, оон соругазы болза, көдээ ажыл-агыйның хереглекчилериден энергизны плаңдан дашкаар база озал-ондак болган таварылгаларда үзүп турары дээш ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электрификация министерствозунуң эргезинге-биле хандырар организацияларының харыысалгазын күштелдирери болур.

Колхозтарның, совхозтарның болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа бүдүрүлгелеринге база организацияларына хамааржыр турар энергетика болгаш электротехниктиг дериг-херектелдериң болгаш тургузуулгаларын техниктиг ажыглалын организастаары-биле чамдык эвилелдешкен, автономнуг республикаларда, крайларда, областарда, районнарда тургускан, «Сельхозэнергонуң» ажыл-агылар аразынын бүдүрүлге-техниктиг каттыжышкынларының ажылының дуржулгазын пөптерединиң айыткан каттыжышкынларын бүдүрүлге-ажылагый ажыл-чорудулгазын улам ылай сайыраңгайжыдар талазы-биле хемчеглерни боттандырарын база эргежок чугула апарган таварылгаларда ажыл-агылар аразының кооперастаашкынының баазазынга көдээ ажыл-агыйның энергетика болгаш электрижидилге талазы-биле чаа бүдүрүлге-ажылгаа каттыжышкынларын тургузар дугайында айтырыгны шинтиирлээрин эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, крайкүүскомнарга, облкүүскомнарга, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электрификация министерствозунга, көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлгетехниктиг хандырылгазының талазы-биле ССРЭ-ниң күрүне комитединге дааскан.

Энергетика болгаш электротехниктиг дериг-херектелдер база тургузуулар септээр болгаш ажылгаар талазы-биле ажылдарның доктаатган хемчээлин күүседиринге эргежок чугула дериг-херектелдерни, машиналарны, механизмнерни болгаш материалдарны «Сельхозэнерго» каттыжышкынларынга үзүп бээрибиле чыл планнарынга көрген турарын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге саналдаан.

Колхозтарның, совхозтарның» «Сельхозэнерго» каттыжышкынларының болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларының хемчээшкин приборларына, электри тургузуулгаларына ажыглаар камгалал чепсек-херектелдерине, монтер херектелдериниң комплектилерине хереглелин долу хандырар талазы-биле хемчеглерни алырын ССРЭ-ниң Күрхандырылгазынга болгаш көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге-техниктиг хандырылгазының талазы-биле күрүне комитединге дааскан.

Эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдериниң дугуржулгазын ёзугаар мал комплекстеринден, куш фабрикаларындан, теплица комбинаттарындан, ажыл-агыйлар аразынын, көдээ ажыл-агыйның өске-даа бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларындан электри дамчыдар шугумнарны, трансформатор подстанцияларын, эвээш күштүг электри четкілерин ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электрификация министерствозунуң районнарда энергетика эргелелдеринге хүлээп алырының чурумун болгаш негелдерин 1979 чылда ажылдан кылырын база бадылаарын ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Мелиорация болгаш суг ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электрификация министерствозунга саналдаан.

Көдээ ажыл-агыйны электрижидер талазы-биле ажылдарны боттандырарына ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электрификация министерствозунуң, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң болгаш көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге-техниктиг хандырылгазының талазы-биле ССРЭ-ниң күрүне комитединиң эргехүлээлгелерин тодараткан.

Көдээге электри дамчыдар шугумнарны болгаш трансформаторлар подстанцияларын тудар болгаш чаартыр талазы-биле, көдээ ажыл-агыйга хереглээр электри-техниктиг продукциялар бүдүрер завоттарны тудар болгаш калбартыр талазы-биле, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин комплекстиг механизастаарынга болгаш автоматчыдарынга база көдээ чоннуң культура амыдырал хандырылгазынга электри энергизын ажыглаарын калбартыр талазы-биле, а ол ышкаш көдээ ажыл-агыйга энергетика болгаш электротехниктиг дериг-херектелдерни болгаш тургузуулгаларны ажылгаарының техниктиг дешнелин бедидер, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң одалга-энергетика курдавырларын ажыктыг ажыглаар талазы-биле бо доктаада айыткан даалгаларны күүседирин хандырарын болгаш айытхан даалгаларын өүүседеэн дээш контрольду тургузаарын эвилелдешкен республикаларның Компартияларының ТК-ларына болгаш Министрлер Чөвүлелдеринге, ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электрификация министерствозунга, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Мелиорация болгаш суг ажыл-агый министерствозунга, көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге-техниктиг хандырылгазының талазы-биле ССРЭ-ниң күрүне комитединге болгаш Электротехника үлетпүрүнүң министерствозунга саналдаан.

Чер-черниң партия, совет болгаш ажыл-агый организациялары, ажылчыннар, колхозчулар, инженерлер, техниктер, көдээ ажыл-агыйның специалистери көдээ ажыл-агыйны электрижидер, амгы үениң энергетика болгаш электротехниктиг дериг-херектелдериниң ажыглаарының техниктиг дешнелин бедидер, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге одалга-энергетика курдавырларын ажыктыг ажыглаар талазы-биле бо доктаада айытх

Соок-Ирей катап келир

Өөрү-биле кады даштыгаа ойнап турган бичии Санаара энеэн аажок-ла кыйгыра берген:

— Шура угба-ай! Шура угба-ай! Аа, Шура угбай! Соок-Ирей ыглап тур!

Шура угбай-даа, Санаара-даа, садикте оң бичии өөрү-даа топтап көөрге, Соок-Ирейниң карактарындан чаштар дамдылап бадып турааннан. Узун думчуундан, ак салындан баа. Кээргенчин кончуг!

— Силерден чарлып чоруурундан мүнгараан, ыглап турары ол боор ийин ол, уруглар — деп, угба чугаалап-тыр.

Ону дыңнаан, нүжүр Санаара ыглаптар часкан. «Хөөкүй Соок-Ирейни!»

Даартазында Санаара дүүнгүзүүнден-даа артык дүүрүп, алгырып үнген: — Шура угбай! Дүргем бээр кел! Соок-Ирейниң үзүн думчуу чогул! Хөөкүйну дүргем кээп көр даан! Думчуу чок!

— Оо, шында-ла чок-тур але! Канчап барган чоор. Санаар?

Ол аразында бир-ле эки чүве бодап алган хевирлиг, уругнуң попугур кызыл чаактарлыг тогериксиммээр хоюг арны кулумзуруй берген: Чок болза, чоруй барган боор, угбай.

Энези чугаанын утказын билбейн барган:

— Кыжны чоруй барган дээриң ол, Санаар?

— Соок-Ирейниң думчуу аан. Думчуун чорудупкан боор але, угбай?

— Сен ынчаар бодап тур сен бе, Санаар?

— Ийе, угбай. Кыжын бо Соок-Ирей баштай боду чедип келгеш, маңаа туруп алды чоп. Оң соонда хоолдары, думчуу чедип келген-не болгай. Оң соонда бөргү, даянгыжы келген чүве.

— Ыдыг боор ийин харын. Ону санап, эскерип турганыңны бодаарга, Санаара сен, кончуг угаангыр-дыр сен!

— Соок-Ирей ам биске келир бе, угбай?

— Соок-Ирейни горадатпайн, ону кончуг камнап кыштаан болгай силер. Ынчангаш кажан кыш апаарга, ол бала чедип келир.

— Оой, экис! Оой, экис! Дүргем кыш дүжер болза! Соок-Ирей бала чедип келир! Оой, экис! Оой, экис!— дээш, бичии Санаара өрү халып, давып-сампап турган.

М. ЭРГЕП.

ТУРКМЕН ОЮННАР

Туркменнер эрте-бурун шагдан бээр шыдыраа ойнап келген. Амгы үеде малчыннар шыдырааны хөлү-биле кады карманнарынга ап чоргулаар апаргылаан. Хөлдү хана-каактай аажок чараш кылдыр чуруп каан өстен кылган. Ону сугта өттүргеш, элезин кырынга чадыптар. Шыдырааның бодалары болгаш оолдары — янзы-бүрү өңнүг даштан тургустунган. Туркмен шыдыраачыларның кайгамчыктыг мергежилдиниң дугайында эрткен чүс чылдың ортаа үеазинде туркменнер аразында бир чыл хире чурттаан шинчээчи этнографтарның бирээзи бижип турар.

Туркменияда—«дузузум» деп оюн база бар. Ол дээрге эрги шагның кара-бээшкелериниң бир хевири-дир. Оюнга кижиниң тывынгыр, сагыгыр чоруу херек. Бо оюннуң «хары» муң чыл чедип турар. Ону ойнаар дээш кылган туулбуларны археологтар бо-ла тып алгылаар.

Каракумнарга канчаар чаштып ойнаарыл? Дилээр кижи карак шиммес, «Бирээ, ийи үш! Дилеп чорутум!» деп алгырбас. Чаштынганнарны ол аная-ла хайгаарап турар, олар чоокта тей артынче үгүржүрлер. Элезинигээн ховуда оон өске чаштынар чер бар эвес. Ол тей артынга барган оолдар, кыстар кончуг дүрген идик-хевин солуй кеттиниптерлер. Дилээн кижи оларны чазыг чокка таныыр ужурлуг.

Туркменистанның чонунуң эрте-бурунгу, ортаакы вектерде болгаш оон-даа мурнунда үелерде ойнаан турган оюннарын катап тывар болгаш шинчилээр талазы-биле ажылды Төөгүнүң болгаш культураның тураскаалдарын камгалаар институтунуң кежигүннери төөгү эртемнериниң кандидады А. Джакиевтиң удуртулгазы-биле чорудуп турар.

Туркменияның мурнуу-чөөн талазында нептерээн «хаан-хаан» деп оюнну көрээлиңер. Хаанларның, байларның болгаш оларга чоок кижилериниң аажы-чаңын көргүспүшаан, оларга чөрүдештир бөдүүн кижилерни база тодаргай илередип турар. Бо оюнга тиилелгени колдуунда-ла бөдүүн чонуң төлээлери чедип алыр.

Туркменияда оюннар дыка хөй хевирлиг. Шаанда дойбиле ойнаар-кыс кылып, өстбиле бөмбүк даарап тургулаан. Оон аңгыда аттыг-даа, чадаг-даа кижилер, улуг-даа, бичии-даа, эр-даа, херээженнер кижилериниң ойнаар оюннары ында байлак...

Чоокта чаа Гаур шынаазынга мындыг чаа оюнну көрген мен. Дөртен градус изиг турган чүве. Шөлде бичии оолдар шайба сүрүп маңнажып турдулар. «Кандыг оюн ойнап тур силер?»—деп, айтырдым. «Третьяк» деп оюндур» диштилер. «Хоккей бе?» деп ылавыладым. «Чок, «Третьяк» аан, кым тиилээр болдур. Третьяк болур» деп бир үн-биле харыыладылар. Солун оюн чорду. Ол хүннерде бистиң хоккей талазы-биле шилиндек командавыс делегей чемпионунуң алын катап эгидип алган чүве.

В. ЛЕНТОВ.

Тывызыктар

Кый деп чорда-ла,
Хымынын алгаш үндү.

• • •

Өлүг, дириг
Сес даваныг.

• • •

Адаа ҳүң сагаан,
Үстү үзүм чигир.

• • •

Соокта чочая бээр,
Чылыгда чылбая дээр.

• • •

Изигни изиг дивес
ырбаалай,
Соокту соок дивес
ырбаалай.

• • •

Дашты хая-даш
Ишти ижер-чиир.

• • •

Аякка күтпас ак чем.

В. ХОМУШКУ дыңнап бижээн.

СЫГЫТ ДЫҢНААШ...

Тыва сыгыт
Дыңнаанымда үргүлчү-ле
Торел чонум
Төрээн болгаш өскен черим
Чадаанадан
Чаңгыланып үнген боор деп
Болган чок-ла
Бодалымга чуруптар мен.
Чамдыкта шуут
Чадаана хем саарыглары
Шулурткайндыр
Чугаалажып, аккан дег боор.
Хемниң эриин
Кеззэ шагда каастап турар
Чыраа, дыды
Сымыражып турган дег
боор.

Чамдыкта шуут
Чараш оолдуң хөглүг чаңы
Чалыы кыстың
Чаш-ла чүрээн саймаарадып,
Ылап шынчы
Ынакшыжып, чурттаал
дээнзиг,

Салбас чыгыы
Шалбадашкан ыщкаш-даа
боор.

Азы бирде
Алдан-Маадыр өгбелерим
Тыва черни
Дыргын кылдыр дыңгылдайлап

Келир өйже
Кезе көрүп, хөөрежип
Ас-кежиин
Алгап-йөрээп орган дег
боор.

Азы бирде
Амыдырал чараш, каазын
Хоор чонуң
Хостуг ижин мактаан-даа
дег,

Хондур-дүндүр
Хоорай, суурлар кырын дурлаар

Тыва сыгыт
Дыңналып-ла тургал дег
боор.

Д. ШАҢГЫР-ООЛ.

Үлегер домактар

Төлү чок кижиниң өө эзн.
Ыды чок кижиниң коданы
эзн

• • •

Улугну хүндүлээр
Уругну азыраар.

• • •

Эштигде хөглүг
Эптигде күштүг.

• • •

Дылдың кысказы эки
Дынның узуну эки.

• • •

Саванның улуу эки
Сагыштың бичези эки.

• • •

Эштиң эргизи херек.
Эттиң чаазы херек.

• • •

Серемчилелдиг чоруурга —
ондактан чайлаар
Серецгилиг чоруурга —
оруундан аспас.

• • •

Эргээн санын билириң дег.
Эртемнерге ынчаар өөрен.

• • •

Чилби чигенин билбес
Чидиг кескенин билбес.

• • •

Чидирген кижи хөй
бодалдыг
Чигеп кижи чаңгыс
бодалдыг.

Дыңнал бижээн В. ДОЮНДУП.

Тыва АССР-ниң Композиторлар эвилелиниң февраль эгезинде эрткен баштайгы пленумунга чалаттырган музыкантылар, ыраажылар чыллганнарга солун концерттерни бараалгаткан.

ЧУРУКТАРДА: Хакасиядан келген артистер К. Сунчугашева биле В. Чаптыков хакас композитор Г. Челбораковтуң «Төрээн черим куштары» (сөзү Кильчичаковтун) деп ырызын күүседип турары; Тываның хоочун композитору А. Чыргал-оолдуң бижээни оркестрлиг скрипка концертиниң ийиги, үшкү кезектерин Ростов хоорайның филармониязының скрипка ойнакчызы Ю. Горбенконуң күүседип турары.

В. САПЕЛЬЦЕВТИҢ фотолары.

ДЫШТАНЫР ХҮННЕРДЕ

Хөгжүм-шин театрынга бөгүн В. Шулбаеваның «Сыын мыйызы» деп шинзи 19 шакта болур. Даарта 12 шакта П. Ершовтуң «Мөгенниг ачтыгаш», 19 шакта Лопе де Веганың «Тенекпей» деп шиилери болур.

Филармонияга февраль 17-де психологтуг дуржулгаларның кежээзи 16 болгаш 19 шактарда эгелээр.

Хоорайның № 4 профтехучилищезинге 20 шакта, № 15 школага 17.30 шакта аныяк сонгукчудар-биле ужуражылгалар болур.

«Херел» спорт залынга Сибирь зоназының хостуг хүреш маргылдаазы бөгүн, даарта уламчылаар.

«Тайга» болгаш Хербис даанда хаак базазынга найысыладың күш-культура коллективтери ГТО-нуң нормаларын дужаар. Эгелээри 10 шакта.

ДЫШТАНЫР ХҮН ШТАВЫ.

ТАЙГАГА ТАВАРЫЛГА

Сибирьниң болгаш Ыракы Чөөн чүктүң хостуг хүреш талазы-биле чемпиону Василий Скляров, шөлээнин бир дугаар аңнап эрттирип турган. Барык ийи метр узун, аваанныр болгаш мөгө-шыырак эр моган-шылаар хире эвес чиик базып орган. Ол сын-бажында улуг-чаагай пештерге чедер бодаанг, өөрүнче алгырган: «Тоорактар тып аарым чадавас. Дөө сынны ашкаш, одагта чеде бээр мен!» Оон боозун эктин ажыр чүктеп алгаш, базыы үнүшкен.

Ол-бо кылаштап, дыка хөй кара сугларны оюн эртип чораан, Скляров аза берген.

Одаг салып алыр дээрге серецгизи чок, одагла каапкан болган. Скляров үш ок ужулгаш, тонундан хевек үзе тыртпан алгаш, от үндүрүп алыр дээш каш катап боолаан. Ыт чок дары хевеңни өртетпес болган. Соок дүн дүжүп орган.

Скляров соңгу талада ажык чер барын сактып келгеш, олче базыпкан. Аңаа баарга бөрүлер олче халдап, бүгү таладан үглеп келген. Олар чиртим улужуп, диштерин шалып турган.

Скляров дедирлепин кылаштап бар чыда, кээп дүшкен. Бир бөрү олче дораан халдай берген. Василий боолапкан. Ол амыдыралында бир дугаар боолап каан аңын үр-ле кайган турган.

Аырга элээн шимээн турган. Ынчалзажок удаваанда коргунчуг хөлегелер ол-бо талада караңайнып эгелээн. Скляров бир пешче үне бергеш база бир бөрүнү адып каан. Бөрүлер «бүзээлээшкининг» үүгле эртен дац хаазында каттан. Скляров аңчылар турлаан база катап дилеп эгелээн. Бир черде боо даажыдаа дыңналыр. Ол ында-хаая база харыылаан чораан. Чогум кайыже баар аайын тыпшайн, ол ажык чер тып алгаш, ооң чүк-чүгүнче көпалар изеп каан.

Оон демги ажык черинге дедир чедип кээрге, өлүрүп каан бөрүзүн чазарлап каапкан болгаш. Өскезинге кээрге база-ла ындыг боон-тур. Ижээнге кирбээн, аш адыглар боо даажы дыңнаан, чыгыып келгени ол-дур. Ынчалзажок Скляров ол черден чоруксаваан: ооң изеп каан көпаларын вертолёттан эскерип каар ужуруг турган. Амдыызында мацаа черле удуп болбас, шимээр херек.

Ботинкалары орлуп-частып калган. Василий чылыг холхаптарын идик кылып алгаш, тайга «ээлерин» манап эгелээн. Адыг көстүп келген. Скляров оон оя-кыя кылаштап чораан, аңчыңыг бир ужунга кыс адыгга таваржы берген. Улуг-улуг адыглар ол-бо талада кылаштажып турган. Аңчы ийи-чаңгыс боолаар ужурга таварышкан. Ынчаарга адыглар хоөн чок аткаарлай бергеннер. Ынчалзажок дүн дүжүп, ай чыгып кээрге, коргунчуг араатаннар база катап көстүп келгеннер.

Үш хонгаанда, ооң үүгле беш борбак огу арткан. Адыглар оон чарылбастаан. Кежээ Скляров соңгу үүкче чоруур бодай берген. Ында суур барын ол билип.

Хол-хавы кедип алган буттарын хойлеңи-биле так шарып, чылыглап алган. 20 градус соок ооң буттарын элээн «чылгапкан». Адыглар ону «салбайн», оруун доза турупкан. Ынчан ол сын кырынче дорт үнүпкен.

Хол-хаптары кеткеш, хойлеңи-биле шарып алган буттары «буруваан», ол ынчаарла бүдүн хүн кылаштап келген. А бөрүлер ону эдерип чораан. Олар үүгле боолан корткаш чоокшулаваан.

Ол моган-шылай берген. Ине бүрүлүг ыыштар чочагайлары дайнап, каш борбак кат тып чип, хар чип чораан. Соңгу үүкче базып-ла, базыпла орган. Спортка каңналган күштүг тура-сорук ону хензиг-даа када суларатпаан. Октары төнген, үүгле чаңгыс бижектиг.

Таптыг-ла ынчан тайгада чүү болган дугайында медээ округка дыңналы берген. Вертолёт кезээнге телефон кыңгырт дээн. Забайкальениң кызыгаар округунуң оперативтиг дежурныйы шериг начальникиниң командазын дамчыткан: «Аъш-чем, от, ок чок аңчы дөрт хонук читкендир, офицер Хлебников дилээшкин болүүн баштазын».

Бирги класстың ужудукчуу В. Хлебников даалгавы капитан В. Антонов, штурман майор Н. Н. Попов, лейтенант В. Козенчкин олар-биле күүседип чораан. Парашютист-прапорщик Андронаки дилээшкин болүүн баштаан. Ол спирт холуваан, изиг сүттүг термосту, аъш-чемин ап алган. Десант читкен кижини дилээринге белен болган.

70 минута болганда, айыткан черге чеде бергеннер. Артын калган аңчыларны болгаш оларга дузалажып, аскан кижини дилеп турган улусту дораан тып алганнар. Оларны олуртуп алгаш, Василий Скляровтуң изиниң кыры-биле, кижиниң кайдаазын айыткан азарганчыг чиңге хендиржигеш дег истерия көрүп, ужуп үнүпкеннер. Ол истер бир черге ажок улуг дээскиниг кылган болган: Скляров маңаа оруктуң угшаан эки билбейн турган. Оон кокпа чиге соңгу чүкче, тейлер, чалымнар тавартыр чорупкан болган...

Чээрби минута иштинде дилеп келген. Кежээликтей апаарга, исти ылгаары бергедей берген... Оон бир тей кезинде чүве карацнаан. Кижи! Ол хөйленин үштүп алган чайын, өрү шурап турган...

— Штурман, кайыже баарын ракета дузазы-биле айтып көрүүлерем. Андроники, бодуңар бөлүүңер-биле кады дуза «кадары-биле черже бадыңар!

Дузалал болүүн черже бадыргаш, вертолёт Скляровтуң кырынга, өртеп каан дег, турупкан. Моган-шылан турупкан кижи хүртүлер эзининге ыдашнайн кээн дүшкен. Ону кодүргеш, чадалан вертолётче киргеш, чоорган кырынга салгаш, мага-бодун дүрбүп эгелээннер.

— Даалга күүсеттингеннеп, майор Хлебников илеткээн.—17 шакта чеде бээр бис. Хонар черивиске «дүргем дуза чедирериниң» машиназын экээрин диледим...

...Скляровка ужуражып чеде бердим. Беш хонук иштинде ол 30 кг деңзи чидирген. Хамык хевин будунга ораан, ора-чаза кедип каапкан-даа болза, ол хепзиг-даа када девидевээн, дуза чедип кээриге бүзүрелин оскунмаан. Шыдаар шаа-биле изин арттырып чораан. Ол бүгү ону тыварыга дузалаан.

А. КЛЕВА,
«Известиялың» тускай корр.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ФЕВРАЛЬ 17-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа.
10.50—«АБВГДейка».
11.20—«Силерге, ада-иелер».
11.50—«Богун делегеде».
12.05—«Майор Вихрь». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 3-кү сериялы.
13.25—«Эки бараанларны хөнүү».
13.55—«Эртеңги почта». Музыкалыг программа.
14.25—«Советтер болгаш амыдырал». ССРЭ-ниң Дээди Совединиге соңгуулаларга уткуштур. Дамчыдылгага СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады, делегей экономиказының болгаш делегей харылзааларының институдунуң директору, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының академиги, академик Н. Н. Иноземцев киржир.
14.55—«Челээп». Улусчу чогаадылганың телепрограммазының 3-кү делегей программазы. Австрия.
15.30—«Кадыкшыл». Эртем-таныылыгларлыг программа. Дамчыдылганы Ю. В. Белянчикова чорудар.
16.15—«Билдингир-даа бол, алдептиг». Дамчыдылганы профессор С. Н. Каёнца чорудар.
17.55—Хоккей талазы-биле ССРЭ-ниң чемпионаты, «Динамо» (Москва)—ЦСКА. Төп стадионуң В. И. Ленин аттыг спорт ордуазундан дамчыдылга. Чапсарда — «Спортлото» тиражы».
20.20—«Халап». Мультфильм.
20.35—«Бистиң тайызбырывыс». Дамчыдылганы политиктиг тайылбыр. Лакчы Ю. А. Летунов чорудар.
21.20—«Ат чок сылдыс». Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 1-ги сериязы.
22.30—«Ye». Информастыг программа.
23.05—«Ат чок сылдыс». Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 2-ги сериязы.
00.15—01.10—«Танцы ритмаларында». Эстрада программазы. Төнгенде — медээлер.

агаар

Бөгүн республикага болгаш Кызылга бүргеп, аныр, хар чагбас. Барыын чүк утланыышкынныг хаттың дүргеп секундада 7—12, чамдык районнарга 23 метр чедир дыңзыыр. Агаарның температуразы республикага 11—16, чамдык районнарга 2—7, Кызылга 11—13 градус соок болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН

КИНО

ФЕВРАЛЬ 17-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: Синьор Робинзон» 10.00, 11.45, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Кипочыыдым» 9.30, «Айыылдыг оюннар» 10.50, 13.30, 15.10, «Харыызын чүгле хат билир» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Кыйыг» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Авай» 15.00, «Чепеектиг, ынчангаш айыылдыг» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

5000 РУБЛЬДИ ОЙНАП АП БОЛУР СИЛЕР

1966 чылдың Күрүнеңи 3 хуулуг иштики ойнап алышкынныг чөлүзи чурттакчы чонуң акша камналгаларын шыгжаарының эптиг болгаш ажыктыг хевири болур.

Облигацияларны ССРЭ-ниң Сан министерстводунуң доктааткан өртээ-биле садар болгаш дедир садып алырын облигацияның өртээ-биле чорудар.

Ажаалда кассалары чөлүниң облигацияларын дараазында өртектерге садар:

	Ай бүрүзүнүң 1-ден 15-ке чедир	Ай бүрүзүнүң 16-дан 30—31- ге чедир
	Облигацияның өртээ	Облигацияның өртээ
	20 рубль / 10 рубль	20 рубль / 10 рубль
Январь, апрель		
июль, октябрь	20 р. 10 к.	10 р. 05 к. 20 р. 30 к. 10 р. 15 к.
Февраль, май,		
август, ноябрь	20 р. 50 к.	10 р. 25 к. 20 р. 10 к. 10 р. 05 к.
Март, июнь,		
сентябрь		
декабрь	20 р. 30 к.	10. р. 15 к. 20. р. 50 к. 10 р. 25 к.

Облигациялар аайы-биле ойнап алышкын кылдыр орулганы төлээр. Оларны чыл сайын февраль 15-те, март 30-да, май 15-те, июнь 30-да, август 15-те, сентябрь 30-да, ноябрь 15-те болгаш декабрь 30-да чорудар 8 тиражтарга ойнаар.

Ойнап алышкын тиражынга чөлүниң бир разрядынга-ла 512560 рубль түүге 9400 ойнап алышкынларны ойнаар. Облигациялардың өртээ-биле кады 5000, 2500, 1000, 500, 100 болгаш 40 рубль хемчеңдиг ойнап алышкынларны доктаадын турган. 10 рубльдиг облигациялардынга ойнап алышкынның чартыын төлээр.

АЖААЛДА КАССАЛАРЫНЫҢ ЭРГЕЛЕЛИ.

● ● ●

«Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчилериниң материалдыг чуртталга байдалдарын улам ынай эвижидер талазы-биле хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрдер Чөвүлелиниң 1978 чылдың ноябрь 10-да доктаалын өзугаар одаар түүл садар талазы-биле республика конторазы Ада-чурт дайынының I болгаш II бөлүктериниң инвалидтериниге-одаар түүлү 50% чиигедип садар.

Чиигелдер-биле одаар түүлдер садып алырда дараазында документилерлиг болур:

1. Чаңгыс аай хевириниң шынзылгазы.
2. Улус депутаттарының хоорай болгаш кодээ Советтериниң күүскомнарының печаттыг бажында чурттап турарының дугайында тывыскан шынзылгазы.

Ада-чурттуң Улуг дайынының Кызылда чурттап турар I болгаш II бөлүктериниң инвалидтери одаар түүлүң өртээн одаар түүл талазы-биле республика конторазынга, а кодээ черлерге районнарның ажаалга кассаларынга төлээр.

● ● ●

Автомашинага арага шилин чыын алырының графигиниң оскерилгеним Кызылдың аъш-чем садыы дыңнадыг турар:

Вторник—автомашина Премышленная кудумчуда № 38 магазин чанынга 10 шактан 12 шак болгаш 14 шактан 17 шак чедир турар.

Среда—автомашина Детский мир чанынга 10 шактан 12 шак болгаш 14 шактан 17 шак чедир турар.

Четверг—автомашина Ленин кудумчуунда № 20 магазин чанынга 10 шактан 12 шак болгаш 14 шактан 17 шак чедир турар.

Пятница—автомашина 4-кү микрорайонда № 30 магазин чанынга 10 шактан 12 шак болгаш 13 шактан 16 шак чедир турар.

Суббота—автомашина Совет Тываның 5 чылы стадионуң чанында № 31 магазин чанынга 9 шактан 12 шак болгаш 13 шактан 17 шак чедир турар.

Арага шилин дужаарда онуу-арыг кылдыр чуур болгаш бижик чокка дужаар.

КРОССВОРД

УЗУН ДУРГААР

4. Узбек улустуң улуг чогаалчызы.
2. Белоруссияның улуг чогаалчызы.
4. Л. Н. Толстойнуң «Кавказка туттуруқчу» деп рассказының маадыры.
5. Чогаалдар чуруузукчузу.
7. Декабрист., А. С. Пушкиниң эжи.
8. М. Ю. Лермонтовтуң шүлүү.
11. Тыва чогаалчының ады.
12. «Эртине даштан кылган хааржан» деп тоолдар номуқуң автору.
17. Бот-тывынгыр композитор,
19. Совет Эвилелиниң улуг өнүү, фашизмге удур демиселге өлген чехчогаалчы, журналист.
20. Удуртур, баштаар орган.
21. «Навои» деп романның автору.
22. Белорус шүлүқчү.
24. Литва хөрээжен шүлүқчү.
28. Суриковтуң лондан үнген сураглыг маадырга тураскаатқан чуруу.
29. Венгр ыраажы.

ДООРА ДУРГААР

3. Сураглыг совет шүлүқчү.
6. Совет хөрээжен чогаалчы.
9. И. С. Тургеневтиң романы.
10. Уран-чечен чогаал жанры.
11. Улуг персид шүлүқчү.
12. Орус чогаалчы.
13. Стилчиткен (аянчыткан) тыва кыс ат.
14. Үнелиг казымал байлак.
15. Тыва национал эдилел.
16. Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг ажылдакчызы.
18. Сураглыг латыш чогаалчы.
23. Моолда нацияның ыглал сезу.
25. Кижиниң бир органы.
26. Татар улустуң улуг шүлүқчүзү.
27. «Одерде час» деп романның автору.
30. Шыдыраага делегей чемпиону.

Б. КЕНЕШ тургускан.

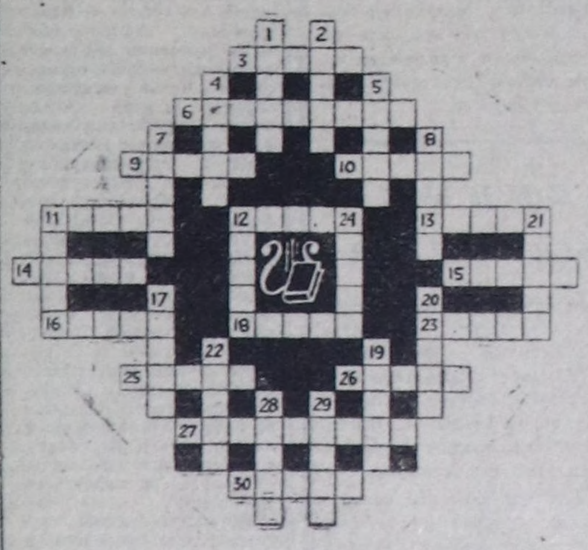

Редакцияның адреси: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчызының 2-35-24, 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийже эмдыраа болгаш совет турсузуг киллистериниң 2-37-13, пропаганда киллизиниң 2-31-75, культура киллизиниң 2-23-54, кедээ ажыл-агый киллизиниң 2-21-47, үлетпүр киллизиниң 2-22-64, чагаа киллизиниң 2-41-27, информация киллизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16933. Чагыг № 461.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер-чер полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчуу, бажын № 1). ТС—00100